

mu nezáměrné roztržitosti. Klíč k přesnému výběru osmi momentů (kapitol) daného období zůstává čtenáři skryt, nadto může být poněkud zmaten proměňující se metodologií.

Nástup zvukového filmu autor zkoumá na rovině praktické, jež uchopuje pomocí ekonomicko-kulturní analýzy mediální změny a diskurzivní, které odpovídá mediálněarcheologická analýza. V části první se autorovi poměrně dobře daří ukázat, jakým způsobem byla „instituce filmu“ konstituována v rámci tehdejšího filmového průmyslu. I když z pohledu sociologie technologie může být tento pohled poněkud zjednodušující, jelikož opomíjí širší sociální souvislosti a netržní mechanismy. Ačkoli část zabývající se diskurzivní rovinou zrodu nové technologie možná nepřinesla tolik ovoce, jak čtenář (a možná i sám autor) očekával, jedná se z metodologického hlediska v rámci české filmové teorie o odvážný a průkopnický počín, který by neměl ujít pozornosti odborné obce. Jednoznačně záslužným výsledkem autorovy odvahy jíti cestou méně vyšlapanou je pak demytologizace některých historických momentů z dějin českého filmového média.

Jindra Tichá

Kathleen Gerson: *The Unfinished Revolution. How a New Generation is Reshaping Family, Work, and Gender in America*

Oxford, New York, Oxford University Press 2010, 297 s.

Kathleen Gerson, profesorka sociologie na New York University, ve své nové knize ukazuje rodinu jako proces, jehož úspěch nezávisí na konkrétním uspořádání, ale na schopnosti mužů i žen zvládat různé role v rodinném a pracovním životě. Ta jim umožňuje vyrovnat se s nejistotou na pracovním trhu i s nestabilitou partnerských vztahů. Tento závěr vychází z biografic-

kých rozhovorů se 120 mladými muži a ženami (18–32 let), které autorka nazývá dětmi genderové revoluce 70. let. Jejich očima se dívá na zásadní sociální změny, které ovlivnily život jejich rodin, a zkoumá, jaké postoje k genderovým rolím a uspořádání vlastního rodinného a pracovního života si vytvořili. Na základě toho, jak účastníci a účastnice výzkumu reflektují zkušenosti svých rodičů i svoje vlastní, se ukazuje, proč je genderová revoluce nedokončená. Přestože americká realita je v mnohém odlišná od té české, v důrazu, který autorka klade na sociální změnu a její důsledky, můžeme najít i překvapivě silnou paralelu s českým vývojem po sametové revoluci.

Kniha je rozdělena do dvou částí. První je věnována rodinám, ve kterých účastníci výzkumu vyrůstali, a druhá jejich nově zakládaným rodinám, plánům a hodnotám. V první části autorka poukazuje na pestrost rodinných uspořádání a na absenci souvislosti jednotlivých forem rodiny s mírou emocionálního a materiálního zázemí, které děti vnímaly. Zhruba třetina účastníků výzkumu zažívala v dětství stabilně příznivé rodinné zázemí a jen malá část vyrůstala v trvale konfliktním a nejistém prostředí. Většinou však mladí muži a ženy popisovali rodiny svého dětství jako proměnlivé. Autorka se zaměřila především na tuto skupinu a hledala společné rysy ve vyprávěních o zlepšeních a zhoršeních rodinných poměrů. Rodiny procházely změnami ve složení domácnosti (rozvod rodičů i příchod nových partnerů), rodiče vstupovali na pracovní trh nebo ho opouštěli, polepšovali si na kariéřním žebříčku nebo se naopak museli vyrovnávat se ztrátou práce či nedostatečným příjmem, přehodnocovali své pracovní nasazení s ohledem na potřeby rodiny.

Důsledky těchto změn viděly děti jako pozitivní i negativní. V rodinách s tradičním rozdělením genderových rolí se jedni cítili spokojení a opečovávaní, jiní jsou zklamaní z matky, kterou péče o domácnost nenaplňovala, a/nebo otce, který se

jim nedostatečně věnoval, případně nebyl schopen vydělat dost pro pohodlný život rodiny. Dvoukariérová manželství byla dětmi oceňována i kritizována v případech, kdy rodiče nedokázali najít schůdnou cestu pro rozdělení domácích povinností. Rozvod rodičů některým přinesl úlevu od rodičovských konfliktů, jiným chudobu. Noví partneři rozvedených rodičů v některých případech pomohli vytvořit dětem lepší domov, v jiných narušily vztahy mezi rodiči a dětmi. Popis jednotlivých situací a jejich ilustrace ukázkami z rozhovorů postupuje, jakoby byla vyplňována pole mnoho-rozměrné tabulky zachycující různé možnosti rodinných trajektorií z hlediska složení rodiny, rozdělení placené a neplacené práce a vnímaných pozitivních či negativních důsledků. A všechna tato pomyslná políčka jsou obsazena! Například matky v domácnosti, které po rozvodu zůstaly s dětmi bez jakýchkoli zkušeností se zaměstnáním, často skončily na sociálních dávkách, ale našly se i takové, které dokázaly vybudovat úspěšnou kariéru a stát se obdivovaným vzorem pro své děti.

Poté, co je zmapováno dětství, přichází na řadu nově zakládané nebo plánované rodiny účastníků výzkumu. Vyrůstali v době, kdy kolem sebe viděli, a někteří i na vlastní kůži zažili, různé možnosti rodinného života. Šíří těchto možností si uvědomují, ale velká většina z nich (bez ohledu na pohlaví) touží po dlouhodobém, nejlépe celoživotním vztahu a po seberealizaci v práci i dostatku času na rodinu. Zároveň si však uvědomují, že tato přání nemusí být realizovatelná. O manželství nebo podobný dlouhodobý vztah neusilují za každou cenu, partnery vybírají dlouho, protože vybrat si špatně je horší než si nevybrat vůbec.

Uvědomují si nároky, které na ně klade pracovní kariéra, zejména délku a organizaci pracovní doby, která může kolidovat s rodinnými plány. Zároveň se potýkají s představou správného rodičovství, které podřizuje čas rodiče potřebám dítěte.

Gerson se proto podrobně zajímala o to, jaké (by) volili náhradní řešení, kdyby se ukázalo, že vize partnerství, jehož účastníci si rovnoměrně rozdělili péči o děti a domácnost a vydělávání peněz, je nenaplnitelná. A tady se objevují genderové rozdíly. Mezi ženami jako záložní strategie převažuje spolehnout se na vlastní síly. Ženy, které se k ní přiklání, odmítají být závislé na příjmu manžela a vystavovat se riziku ekonomické nejistoty po jeho případném odchodu. Mateřství chápou odděleně od partnerství, které nepovažují za nutné, pokud by jim partner ubíral na soběstačnosti. U mužů naopak jako záložní strategie při nenaplnitelnosti rovnoprávného partnerství převládá návrat k tradičnímu genderovému dělení práce. Když se požadavky jejich práce ukáží jako neslučitelné s intenzivní péčí o děti, očekávají, že to budou jejich ženy, které sleví ze svých pracovních ambicí. Toto nové genderové rozdělení popisuje autorka nepružností placené práce a nedostatečným možností jiné než rodičovské péče o děti, která brání mužům a ženám realizovat vizi sdílené zodpovědnosti za výdělek i péči a nutí je uchýlovat se k záložním strategiím. V tom, že k proměně hodnot došlo v myslích lidí, ale už ne v institucích, které naopak znemožňují podle těchto hodnot žít, spočívá nedokončenost genderové revoluce, která se objevuje v názvu knihy.

Tento závěr (i všechny ostatní) sděluje autorka velmi srozumitelně a čtivě. Účastníci výzkumu jsou hlavními postavami. Knize jednoznačně dominují data (příběhy respondentů) zatímco teoretické a metodologické pasáže jsou spíše ukryté v poznámkách za textem a v příloze. Jednotlivé argumenty jsou bohatě podloženy citacemi z rozhovorů, což jim dodává na uvěřitelnosti.

Knihy K. Gerson nás učí neuvažovat o rodinách rigidně, ale vidět jejich proměnlivost. I přes poměrně velký a pestrý vzorek (a jisté prvky náhodného výběru) se však autorka možná až příliš sebevědomě pouští do zobecňování. Všichni účastníci

výzkumu žili v době jeho realizace na území státu New York, ale pocházeli z různých částí USA a byli vybráni tak, aby reprezentovali různé sociální vrstvy a etnické skupiny. Část respondentů byla původně kontaktována v rámci jiného výzkumu a byla vybrána náhodným výběrem. Zbylá část účastníků (zhruba třetina) byla získána mezi studenty blíže nespecifikovaného vzdělávacího programu, aby byl doplněn potřebný počet respondentů s vyšším vzděláním. Autorka, dle mého názoru, při interpretaci až příliš spoléhá na relativní složení výzkumného vzorku podle jednotlivých zkušeností nebo názorů. Například tvrdí, že důraz na soběstačnost u mladých žen a strategie vedoucí k jejímu naplnění jde napříč třídními rozdíly. K podložení takového tvrzení by byla vhodnější více reprezentativní data. Celkově je ale velmi věrohodně ukázáno, že lépe se dařilo a zřejmě i do budoucna bude dařit rodinám, jejichž členové dokáží přizpůsobit své role aktuálním potřebám a situacím bez ohledu na gender.

V celé knize je kladen důraz právě na proměnlivost rodin v čase a na šíři možností, kterými se mohou ubírat. Zejména výroky respondentů o nově otevřených možnostech hodně připomínají argumenty, které se váží i k proměně rodiny v porevoluční České republice. V pozadí těchto změn nebyla debata o genderově spravedlivé společnosti, ale politický obrat. Důsledky jsou však podobné. Nové příležitosti pro vzdělání a seberealizaci v práci (narozdíl od USA nebyly nové jen pro ženy, ale i pro muže), rozšíření jiných forem partnerských vztahů, než je manželství, rostoucí počet rodin s jedním rodičem, menší jistota zaměstnání a slábnoucí podpora mimorodinné péče o děti ze strany státu vystavují rodiny řadě výzev. Odnosou si další generace to samé poučení, že flexibilita a schopnost zastávat různé role je nejlepší strategií pro vyrovnání se s nečekanými změnami v pracovním i partnerském životě?

Martina Štípková